

Noi Tracii

00187 - Roma, Foro Traiano, 1-A

Tel. (06) 679.77.85

A THOUSAND THRACIAN RECRUITS FOR MAURETANIA TINGITANA

What men composed the Roman army of North Africa, guarding a desert frontier? The question has not yet been studied systematically, but a gravestone from Caesarea in Mauretania can provide a partial answer. The monument, long known, bears the recently revised text (plate 1) ¹.

D(is) M(anibus) s(acrum) Sex(tus) Iul(ius) Iulianus|ex Germania superiore|tribunus n(umeri) Syrorum M(a)lvensium hic sepultus est| dum deducit iuniores Bessos|(mille) in Tingitana(m) provinci(a)m,|qui vixit annis XXXXV cui|monumentum fecit|Iul(ius) Ingenuus frater| et heres, curante| Sacimatho|liberto eiusdem|defuncti.

Sextus Iulius Iulianus, born in upper Germany, tribune of the *numerus Syrorum M(a)lvensium*, died in Caesarea while he was leading 1 000 Thracian recruits to Mauretania Tingitana.

The date of the gravestone can be established only within rather vague limits. It seems to belong to the epoch of the Severi emperors because the title *tribunus numeri* is known from only one other inscription of the High Empire ² which points to a late date, while on the other hand after Caracalla *praenomina* are getting rare on gravestones.

¹ *C.I.L.*, VIII, 9381 = DESSAU, *I.L.S.*, 2763, with *addendum*. Picture credit : Institut d'Archéologie Méditerranéenne, Aix, France, Cliché 26157. For the revision of the text see SPEIDEL (M.), *Numerus Syrorum Malvensium. The Transfer of a Dacian Army Unit to Mauretania and its Implications*. *Dacia*, t. 17, 1973, p. 169-177; A short version : *Malva and Dacia Malvensis Located through the Discovery of a Numerus Syrorum Malvensium in Mauretania. Akten des VI. Internationalen Kongresses für Griechische und Lateinische Epigraphik, München, 1972* (= *Vestigia*, t. 17) Munich, 1973, p. 545-547. WOLFF (H.), *Miscellanea Dacica*. *Acta Musei Napocensis*, t. 12, 1975, p. 139-158, esp. p. 149, prefers the reading *Mivensium* for lines 3 and 4, or, alternatively, *Misuensium*. I take the letter S to belong to an earlier, erased text, traces of which are still visible at the beginning of lines 8, 9, and 11. A *numerus Syrorum* stationed during the third century at Misua near Carthage as suggested by Wolff is a strategic absurdity.

² *C.I.L.*, VIII, 11343 (Sufetula/Proconsularis) : *trib. n. Palmyrenorum*. By contrast, the *trib(unus) n(umeri)* of A.E., 1968, 429 refers to the commander of *cohors Hemesenorum*, for cohorts and *alae* could be termed *numerus*, see SPEIDEL (M.), *The Rise of Ethnic Units in the Roman Imperial Army*, in : *Aufstieg und Niedergang der Römischen Welt* (ed. H. Temporini), t. II/3, Berlin, 1975, p. 202-231; also SPEIDEL (M.), *Citizen Cohorts in the Roman Imperial Army*. T.A.P.A., 1976, forthcoming. A.E. 1903, 302 seems to belong to the Later Roman empire. The title was apparently considered extraordinary as late as A.D. 253-258, for in RIB 2042 it is still *trib(unus) coh(ortis), p(rae)p(ositus) n(umeri) s(upra)scrip(tit)*.

Where the text mentions the recruits, an unintelligible *Eumorisbas* had been read ¹. The reading *iuniores Bessos*, however, is absolutely sure, as plate I shows and as a squeeze of the stone, preserved at the German Academy of Sciences in Berlin, confirms ². The misreading stemmed from the fact that the second but last letter in line 5, an O, is reduced to a dot as it often happens in inscriptions when space is getting tight. The *Bessi* were a Thracian tribe the name of which could denote inhabitants of all parts of Thracia and even of adjoining areas ³. Obviously, then, these recruits were on their way from the Balkans to Mauretania Tingitana.

One thousand recruits equalled about one tenth of the strength of the entire army of Mauretania Tingitana ⁴. While it cannot be excluded that the men were to form a new unit of their own, this is not very likely since no cohort or ala of Thracians is known in Mauretania Tingitana, either from inscriptions or from the *Notitia Dignitatum* (Oc. XXVI) ⁵. It seems therefore the recruits were to strengthen the regular units of the Tingitanian army. Their extraordinarily large number may provide a measure for the scope of military operations in the province soon after A.D. 200 when apparently even legionary troops were brought in from abroad ⁶.

The fact that the recruits were Thracians is revealing. Until now the army of Mauretania Tingitana was supposed to have been recruited in Spain and in the province itself, with some admixture of orientals. ⁷ However, the *Bessi* on the tombstone of Sex. Iulius Iulianus are clearly part of the empire-wide transfer of Thracian recruits to other provinces that was operating from the first until well into the fourth century A.D. ⁸. Thracians were sent abroad, at least from the second century A.D., not so much to drain strength from a possibly rebellious area, but rather because of the wealth in population and the far-famed fighting spirit of this nation ⁹. The presence of a large number of Thracian recruits in Mauretania Tingitana, the most distant province from Thracia, may warn against the often heard assertion that oriental recruits were preferred in the African army because of the similarity of the climate and the country to the Near East ¹⁰. The fact is rather that the desert fringe of the Orient, just like Thracia, was an excellent recruiting ground and men were sent from there to wherever needed. Thus, just as Orientals were transferred in

¹ MARJON (J.), *La liaison terrestre entre la Tingitane et la Césarienne*. B.A.M., t. 4, 1960, p. 442-447.

² I am grateful to Dr. Krummrey of the *Deutsche Akademie der Wissenschaften zu Berlin. Sektion C.I.L.*, for giving me access to this squeeze. Already Dessau read *iuniores Bess.*

³ E.g. Scupi (C.I.L., VI, 3205); Apri (C.I.L., VI, 3177); cf. MOMMSEN (Th.), *Schweizer Nachstudien*. Hermes t. 16, 1881, p. 465, n. 2 (= *Gesammelte Schriften* 5, p. 409, n. 2).

⁴ Cf. NESSELHAUF (H.), *Zur Militärgeschichte der Provinz Mauretania Tingitana*. Epigraphica, t. 12, 1950, p. 34-48.

⁵ For the different units and their camps see ROXAN (M.), *The Auxilia of Mauretania Tingitana*. Latomus, t. 32, 1973, p. 838-855.

⁶ Cf. C.I.L., XII, 1856 & p. 228 = DESSAU, I.L.S., 1353 : *procurator(i) pro legato*. ŠAŠEL (J.), *Pro legato*. Chiron, t. 4, 1974, p. 467-477 suggests the title *pro legato* was given to equestrian governors to enable them to judge Roman citizens rather than to command legionaries, but it cannot be excluded that the title gave them the right to command legionaries and to judge them in the last instance.

⁷ NESSELHAUF, *l.c.*

⁸ KRAFT (K.), *Zur Rekrutierung der Alen und Kohorten an Rhein und Donau*. Bern, 1951, p. 51 ff.

⁹ *Expositio totius mundi* 50 = RIESE, *Geographi Latini Minores*, p. 117 : *maximos habens viros et fortes in bello, propter quod et frequenter inde milites tolluntur*. Cf. KRAFT, *l.c.*, p. 57. Thracian recruitment for security reasons during the mid-first century is spelled out in a text from Thasos cf. ROBERT (J. and L.), *Bulletin épigraphique*, 1959, 333 : τῶ ἐδνεὶ σωτήριον. The insecurity of Thrace necessitated a permanent occupation, see FORNI (G.), *Considérations sur l'occupation militaire en Thrace au cours des deux premiers siècles de notre ère* in : *Thracia II*, Sofia, 1974, p. 123-129. By the third century recruits were more often volunteers, see BRUNT (P.A.), *Conscription and Volunteering in the Roman Imperial Army*, *Scripta Classica Israelica*, t. 1, 1974, p. 90-115.

¹⁰ E.g. SALAMA (P.), *Nouveaux témoignages de l'aure des Sévères dans la Maurétanie Césarienne*. Libyca, t. 1, 1953, p. 231-261 and Libyca, t. 3, 1955, p. 329-367, esp. p. 250; ROMANELLI (P.), *Storia delle province romane dell'Africa*. Rome, 1959, p. 408.

large numbers to the Rhine and the Danube ¹ so Thracians were sent to the northern frontiers as well as to Africa with no regard for the climate and the country ². Hence, the presence of oriental recruits and soldiers in the African provinces has been largely overestimated; they did not announce or prepare the Arab invasion ³.

Julius Iulianus' gravestone confirms what is known about the Roman recruitment process. Recruiting was done at a province-wide scale under the supervision of an officer especially assigned this task ⁴. After their selection the men were then assigned to their units by the governor of the province ⁵. Iulianus' tombstone reveals the procedure followed when recruits were to be transferred abroad: they were not dispatched to their individual units but travelled in a body on government expenses to their new province ⁶ to be assigned there by the governor to their units. Obviously, there existed in Rome an agency for planning recruitment at an empire-wide scale and to which provincial governors could communicate their needs in emergencies when local recruiting did not suffice ⁷. Comparing our inscription with a note by Tacitus referring to 500 Pannonian recruits sent to Germany in A.D. 68 ⁸, one may assume that such needs were as a rule formulated and met in standard terms of 500 or 1 000 men, i.e. the usual strength of auxiliary units or vexillations ⁹.

The route the recruits took from Thracia to Mauretania Tingitana is of particular interest. The Romans are known to have avoided long sea voyages for troop transfers. Thus troops from the Danubian provinces destined for Africa were not transhipped from Aquileia or Ravenna but took the land route down through Italy to be ferried across the sea at the shortest point: Tacitus (*Ann.* 3, 9) reports of *legio IX Hispana*, sent to fight in the war against Tacfarinas, *e Pannonia in urbem, dein praesidio Africae ducebatur*. The recruits from Thrace will have taken a similar route ¹⁰. After their arrival in Africa at Carthage, or at

¹ KRAFT, p. 60-ff. SPEIDEL (M.), *Eagle-Bearer and Trumpeter*, BoJb. t. 176, 1976, p. 123-163.

² Even earlier, Thracian auxiliaries came to Mauretania Tingitana, see *C.I.L.*, XVI, 162 (Banasa) of A.D. 109. In exchange, Mauretians were sent to other frontier areas, partly for security reasons, and partly because of their special fighting technique, cf. SPEIDEL (M.), *The Rise of Ethnic Units in the Roman Imperial Army*, ANRW, II/3, p. 202-231.

³ Thus PIGANIOL (A.), *La religion et les mouvements dans le Maghreb antique*. Cahiers d'Histoire Mondiale, t. 3, 1957, p. 829, rightly refuted by EUZENNAT (M.), *Grecs et orientaux en Maurétanie Tingitane*. Ant. afr., t. 5, 1971, p. 161-178, esp. p. 161, even though Euzennat considered the 'Eumorisbae' on Sex. Iulius Iulianus' gravestone to be orientals, *l.c.*, p. 177.

⁴ FORNI (G.), *Il reclutamento delle legioni da Augusto a Diocleziano*. Rome, 1953, p. 22 f, now supplemented by Forni (G.), *Estrazione etnica e sociale delle legioni nei primi tre secoli dell'impero in: Aufstieg und Niedergang der römischen Welt*, t. II/1 (ed. H. Temporini). Berlin, 1974, p. 339-391. For a recruitment officer in Thrace see *I.G.R.R.* I, 824. Possibly such officers were appointed only when a very large number of recruits was required; for a phylarch recruiting in Thrace see ROBERT (J. and L.), *Bulletin épigraphique*, 1960, 230 = *IG Bulg.* II, 517.

⁵ Cf *P. Oxy.* VII, 1022 (= FINK (R.O.), *Roman Military Records on Papyri*, Cleveland, Ohio, 1971, n° 87). For the process of the actual enrollment see GILLIAM (J.F.), *Enrollment in the Roman Imperial Army*. *Eos*, t. 48 (Breslau, 1957), p. 207-216 and DAVIES (Roy W.), *Joining the Roman Army*. *Bo. Jb.*, t. 169, 1969, p. 208-232.

⁶ For such bodies of recruits sent to distant provinces see NESSELHAUF (H.), *Zwei Inschriften aus Belgrad*, *Živa Antika*, t. 10, 1960, p. 191-195, and GILLIAM (J.F.), *An Egyptian Cohort in A.D. 117*. *Bonner Historia-Augusta-Colloquium* 1964/65, Bonn, 1966 (= *Antiquitas*, Reihe 4, vol. 3) p. 91-97. PSI 1063 (= FINK, no. 74) illustrates how recruits were distributed among the *centuriae* once they had reached their province and unit. Travel on government expense: ULPIAN, *Digest* XXXIX, I, 42.

⁷ Cf MANN (J.C.), *The raising of New Legions During the Principate*. *Hermes*, t. 91, 1963, p. 483-489.

⁸ TACITUS, *Historiae*, 2, 14: *quingenti Pannonii, nondum sub signis*.

⁹ For vexillations see e.g. TACITUS, *Annals* 14, 38: 2000 men; 14,26: 1000 men; 15,10: 1000 men from each of three legions, but 800 *alarii*. Cf SAXER (R.), *Untersuchungen zu den Vexillationen des römischen Kaiser-Heeres*. Köln, 1967 (= *Epigraphische Studien*, t. 1,)p. 119.

¹⁰ Troops from the lower Danube en route to Africa or back also marched through Rome as is evident from a city-Roman inscription, *C.I.L.*, VI, 33032: *D(is) M(anibus) Ulpia Danae ex Mauretania Caesariensi, v(ixit) a(nnos) XXIIIX. C(aius) Valerius Maximus decurio alae Aetectorigiarum exercitus Moesiae inferioris coniugi pietissimae fecit*. Valerius Maximus apparently had served in Mauretania and was on his way back to Moesia Inferior when the wife he had married in Mauretania, died.

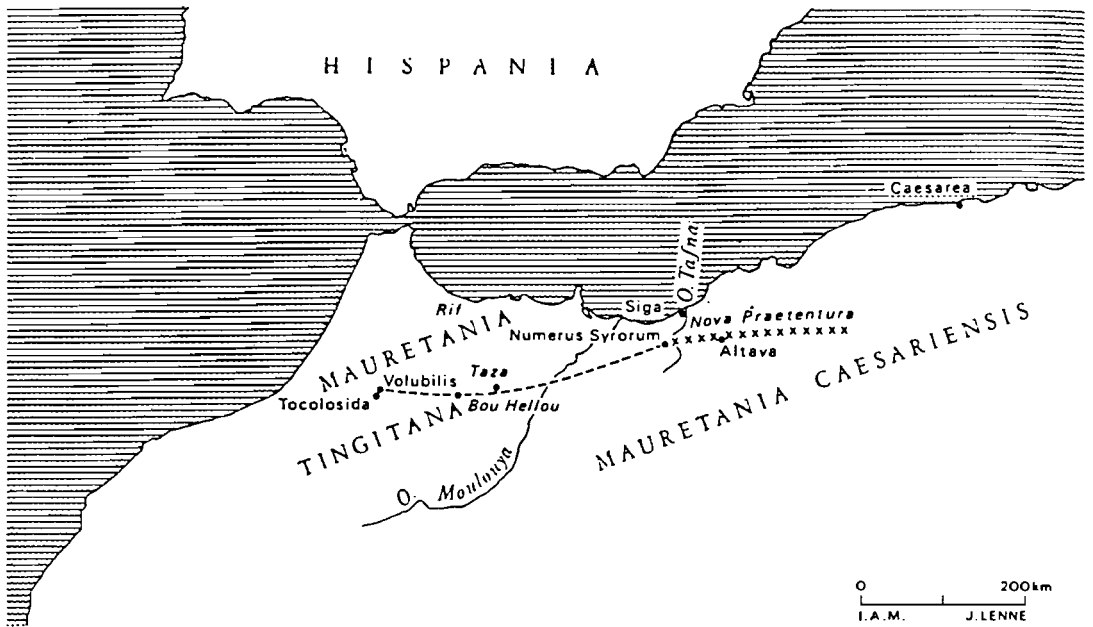

FIG. 1. — The land connection between the two Mauretaniae.

a port nearby, the recruits will have marched to Caesarea where their leader Iulianus Iulianus died. How did they get from there to the area of Volubilis where the bulk of the Tingitanian army was stationed and hence recruits were needed? They may, of course, have taken a detour, following the coast up to Tanger, reembaring at some point to sail along the forbidding coast of the Rif mountains. However, if Iulius was tribune of the unit stationed at the westernmost inland fortress of Mauretania Caesariensis, the town called Numerus Syrorum, then the recruits are likely to have been scheduled to go there with him and onward over the land route to Volubilis, marching through the interior south of the Rif mountains.

Whether or not the land route connecting the two Mauretaniae in the south was used by the Romans, and how much so, is an important question and the gravestone of Iulius has played a large part in it. To be sure the continuous fortified *limes* that had once been postulated ¹ failed to materialize archaeologically south of the Rif Mountains ² but it is now clear that theoretically at least there was no Roman's land between the two provinces: the Romans upheld the territorial unity of the former kingdom of Juba II and his son Ptolemy. This clearly derives from Ptolemy the geographer's description in the middle of the second century A.D. of a long common border shared by the two Mauretaniae stretching inland from the Mediterranean in a southeasterly direction ³. The same Ptolemy names a string of places in the

¹ CARCOPINO (J.), *La fin du Maroc romain*. M.E.F.R., 1940, p. 349-448 (= *Le Maroc antique*. Paris, 1943, p. 231-304, esp. p. 241f).

² For a discussion of the finds made between Numerus Syrorum and Volubilis see the excellent article by REBUFFAT (R.), *Notes sur les confins de la Maurétanie Tingitane et de la Maurétanie Césarienne*. Studi Magrebini, t. 4, , 1971, p. 33-64, esp. p. 38 ff.

³ REBUFFAT, *l.c.*, p. 45 f. with literature.

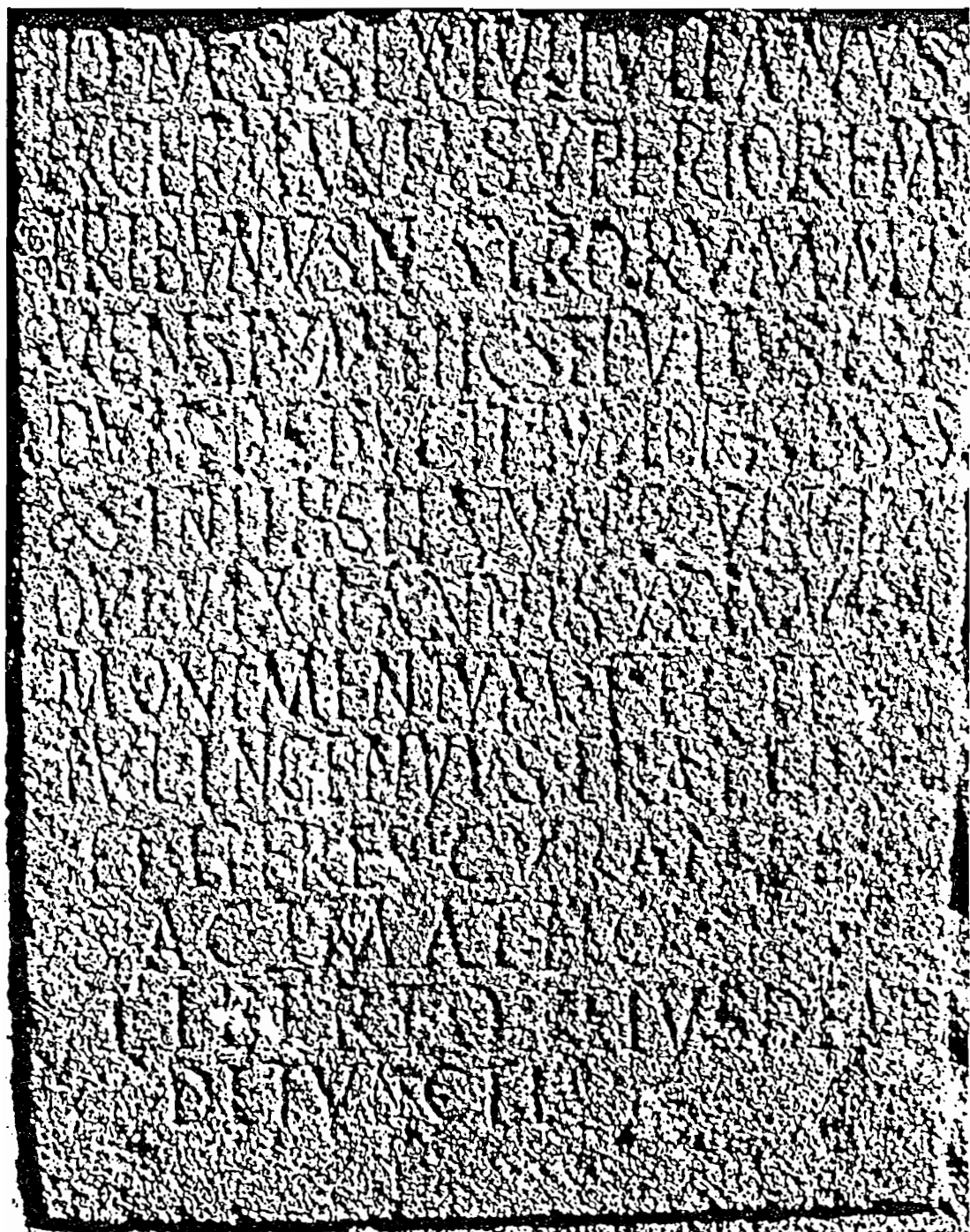

FIG. 2. — *C.I.L.*, VIII, 9381 (cliché I.A.M.).

interior that cannot but have connected Tocolosida-Volubilis with Altava in Mauretania Caesariensis ¹. Thus, a land route between what is now Morocco and Algeria, not only existed but must have been used by the Romans. It was still in use in the fifth century A.D. when the romanized Christian communities of Altava and Volubilis stayed in close contact with one another and in Arab times when it became known as The King's Highway (Trik-es-Soltan) ². The fact that no remnants of that road have yet been found means little because simple tracks leaving no vestiges were good enough for local conditions ³. More telling is the absence, up to now, of milestones and traces of military occupation between Numerus Syrorum and Bou Hellou beyond the Taza gap : a distance of some 300 kilometers. A considerable stretch of the route apparently was not secured by military occupation, treaties with the tribes of the area sufficing for the security of the passage.

Yet, during the climax of Roman rule in Africa, an attempt may have been made to gain military control over the route by long distance patrolling or armed escorts, for when Septimius Severus extended and fortified the southern frontier of Mauretania Caesariensis as a nova *praetentura* ⁴ he prolonged it far to the west. Numerus Syrorum, the western anchor of the new chain of fortresses, could then serve as a secure starting point for patrols and caravans on the route to Volubilis, comparable to the fort at Oberstimm on the Danube, designed to protect and supply an otherwise unfortified stretch of frontier road of 230 km ⁵. This would also explain why a new road was built by the Severi from Siga and its port on the Mediterranean up the Tafna river valley to Numerus Syrorum ⁶, a road much more likely to have had the purpose of facilitating communication through Numerus Syrorum into Mauretania Tingitana than to serve as a western frontier for Mauretania Caesariensis ⁷. Moreover, under Septimius Severus the two provinces were united under a single governor : between A.D. 202 and 211 Cn. Haius Diadumenianus and Q. Sallustius Macrinianus were in succession *procuratores utriusque Mauretaniae* ⁸, and their double appointment seems to indicate an attempt to unite the two provinces more solidly.

Unfortunately, we do not know whether Sex. Iulius Iulianus, *tribunus numeri Syrorum M(a)lvensium* had been commander of a *numerus Syrorum* stationed in the province of Dacia Malvensis or whether

¹ THOUVENOT (R.), *Le géographe Ptolémée et la jonction terrestre des deux Maurétanies*. R.E.A., t. 64, 1962, p. 82-88.

² CARCOPINO, p. 288.

³ Cf EUZENNAT (M.), *Les voies romaines du Maroc dans l'itinéraire Antonin*, in : *Hommages à A. Grenier*, t. II, Brussels, 1962, p. 595-610.

⁴ Cf SALAMA (P.), *La voie romaine de la vallée de la Tafna*. B.A.A., t. 2, 1966-67, p. 183-217. For still another unit brought into the area, perhaps by Septimius Severus, see SPEIDEL (M.), *Ala I Claudia Gallorum Capitoniana*, in : *In Memoriam Constantini Daicoviciu* (ed. H. Daicoviciu). Cluj, 1974, p. 375-379.

⁵ SCHÖNBERGER (H.), *Das augusteische Römerlager Rödgen und die Kastelle Oberstimm und Künzing* in : *Neue Ausgrabungen in Deutschland* (ed. W. Kramer). Berlin, 1975, p. 372-383, esp. p. 375.

⁶ SALAMA, *Tafna*, p. 214 ; REBUFFAT, p. 60 ff.

⁷ Cf ALBERTINI (E.), *La route-frontière de la Maurétanie Césarienne*. B.S.G.A.O., 1928, p. 33-48, esp. p. 47. MARION, p. 445.

⁸ Cf THOMASSON (B.E.), *Praesides provinciarum Africae (Opuscula Romana VII, Skrifter Utgivna av Svenska Institutet i Rom, 4*, 30)*. Lund, 1969, p. 193 f. Of the eleven governors listed by Carcopino p. 238 f, only two others were actually presiding over both provinces, both for extraneous reasons : Lucceius Albinus to hold both provinces for Galba and Otho in the civil war (TACITUS, *Histories*, 2, 58) and Sextus Sentius Caecilianus in A.D. 75 *Ordinandae utriusque Mauretaniae* (A.E., 1941, 79 ; C.I.L., IX, 4194 = DESSAU, *I.L.S.*, 8969).

he was coming to take command of the *numerus Syrorum* in Mauretania-¹. Hence, his gravestone, once alleged to disprove any land connection between Numerus Syrorum and Volubilis ² then disengaged from the problem altogether ³, still only provides a suggestion, no more for the land route between the two Mauretaniae being used by the Roman army ⁴. The most important gain to be derived from the gravestone for our knowledge thus is the fact that Mauretania Tingitana was supplied with Thracian recruits.

¹ Speidel, Wolff (note 1). I still think the use of the formula *domus Romula* at Numerus Syrorum is best explained by a transfer of the numerus, even though Wolff dismisses this as 'psychologically improbable'. Whether *Malvenses* refers to the city of Malva, to the province of Malvensis, or even to the Mauretanian river Malva can not be decided with certainty and I should perhaps have given more weight to the two latter possibilities; in any of these cases, though, we do not know whether Julius Iulianus took care of the recruits before or after his command of the numerus. Wolff's argument against the transfer of the numerus from Dacia to Mauretania that the unit is called *sagittariorum* in Dacia but not in Mauretania is refuted by an inscription from the same cemetery in Caesarea as *C.I.L.*, VIII, 21017 : *Quadrati Suri Sagittari* (ALBERTINI, B.C.T.H., 1925, p. CLXXVII), if that had been necessary. A new text from Cherchel concerning this unit (\bar{N} SVR) is now being published by P. Leveau.

² MARION, *Liaison*. The argument that there could be no regular traffic between both Mauretaniae through the interior because migrating tribes from the Sahara formed 'a living frontier' along the Muluya is worthless : no such tribes are known along the Muluya from ancient sources. Pure fiction is the aggrandizement of this thesis by RACHET (M.), *Rome et les Berbères*. Brussels, 1970 (= *Collection Latomus*, t. 110) that Trajan's new *limes* south of the Aurès Mountains drove the Saharan tribes westward and thus brought about, 200 years later and 1 000 km away « a final revenge of the Saharian nomadism », causing the abandonment of western Mauretania Caesariensis. See now SALAMA (P.), *Occupation de la Mauretanie Césarienne occidentale sous le Bas-Empire romain*. Mélanges Piganiol, Paris, 1966, p. 1291-1311.

³ SALAMA, *Tafna*, p. 214 ; REBUFFAT, *Notes*, p. 60 ff.

⁴ I am grateful to Professors Euzennat | Aix-en-Provence, Nesselhauf | Konstanz, and Thouvenot | Poitiers, for having provided me generously with advice and literature. This article has been researched with the help of funds granted by the National Endowment for the Humanities but it does not necessarily reflect the views of the endowment.

Redacția mulțumește colaboratorilor pentru prețioasele materiale trimise și recomandă ca articolele să fie clare, concise, cu material ilustrativ. Fiecare autor își asumă responsabilitatea ipotezelor enunțate și a exactității datelor.

Întrucât revista «Noi Tracii» a devenit organ al Centrului European de Studii Trace, articolele pot fi trimise și în limbi de largă circulație - engleză, franceză, germană, spaniolă, italiană.

Colaboratorii din România pot trimite manuscrisele dactilografiate și atent corectate și la adresa: Ion Coja, Căsuța poștală 73-17, București.

«APA LEBEDELOR» DIN BĂRĂGAN (Criptodacisme în limba română)

de GEORGE VAIDA

Dacia postaureliană a fost, timp de veacuri, locul de trecere și de vremelnice popasuri al popoarelor migratoare, atrase de mirajul bogățiilor Imperiului Roman în decădere.

Limbile lor au lăsat unele urme în dacia parțial romanizată, urme ce se recunosc încă și astăzi în limba română, însă - din exces de zel - specialiștii noștri și mai ales cei străini atribuie o proveniență străină chiar și unor cuvinte de origine latină și cu atât mai multă ușurință celor de origine dacă.

Unul din cuvintele de certă origine latină, «pârât» a fi de origine slavă, este verbul *a cloci - clocire*, «derivat» din bulgarul *kloči* (D.L.R.M., p. 158), fără să se fi consultat lexicul latin, în care *glocire* nu poate, în nici un caz, să provină din bulgară.

Nu mai puțin latin este *a răstigni* («din v. slav *rastègnonti*», cf. D.L.R.M., p. 695), dacă luăm în considerare sintagma latină *res tignendum* (material lemnos pentru construcții) sau substantivele *tignarius* (dulgher) sau *tignum* (grindă), răstignirea neimplicând neapărat o cruce, ci numai o grindă, pe care condamnatul să fie pironit.

În privința cuvintelor de origine dacă, problema este mai dificilă, căci nu dispunem decât de prea puține urme scrise pentru a reconstitui lexicul dac. În schimb, încă din 1861, francezul Guillaume Lèjan și, din 1874, românul Bogdan Petriceicu Hasdeu, au semnalat și demonstrat afinitățile lingvistice daco-celtice, iar de atunci și până astăzi afirmațiile lor au câștigat suficiente confirmări. Verificându-le, autorul acestor rânduri a ajuns la concluzia - încă greu credibilă pentru cei mulți - că Celții erau «Traci în a doua generație», iar Irlandezii, deși ei înșiși se consideră Celți, nici nu au ajuns să treacă prin procesul de «celtizare». Demonstrația acestei ultime afirmații - sprijinită pe date

istorice, sau de sintaxă și morfologie, pe de o parte celtică, pe de alta irlandeză - se află încă în manuscris, dar câteva comparații româno-irlandeze îl vor convinge pe cititor să accepte aserțiunile noastre, cel puțin sub forma unor ipoteze de lucru: *droaie - draoi, dobitoc - dubh beithioch, gălbui - gealbhui, dușman - dusmanai* și încă aproximativ 1700 de astfel de similitudini. Dacă la acestea adăugăm că *Ardeal* este explicabil prin sintagma irlandeză *ard-diall*, cele de mai sus capătă un iz de senzațional, ceea ce nu ne stă în intenție.

Stabilind, prin urmare, că, în identificarea cuvintelor de origine dacă, am putea recurge la lexicul irlandez, socotindu-l drept domeniu de referință, vom trece la analizarea hidronimului «Apa lebedelor», anunțat în titlu.

În primul rând, vom căuta să reconstituim în imaginație aspectul de acum douăzeci de secole al cursului inferior al râului numit astăzi Ialomița. Înainte de vărsarea sa în Dunăre, râul se lățea, formând, în rețeaua meandrelor, un larg sistem de lacuri, bălți și mlaștini, cu ținuturile bogate în vegetație (stufăriș, sălcii, răchite), în care cuibărea o întreagă lume de aripute, un adevărat paradis cinegetic, aidoma Deltei.

Fără îndoială, din această rezervație, cu adevărat naturală, pe lângă rațe, găște, baltani, pelicani și cufundaci, nu lipseau nici lebedele, a căror frumusețe și grație exercitau un farmec nespus asupra imaginației poporului, care le-a socotit zâne (iele) prefăcute în păsări, ce numai noaptea - coborând din zbor pe marginea unui lac - își leapădă veșmântul de pene albe, ca să se scalde - fecioare albe și neasemuit de frumoase - sub razele lunii. Astfel de basme aparținând mitologiei și folclorului nordic, au avut și Dacii, după cum se va dovedi mai târziu, după ce vom cerceta argumentele ce ar pleda în favoarea slavonismului hidronimului. Al. Rosetti, citând probabil surse mai vechi, reproduce etimologia: «Ialomița (jud. Dâmbovița): v. sl. *jalovica*, bg. *jalovnica*» (în *Istoria limbii române*, ed. II-a, Ed. Științifică și Enciclopedică, București 1978, p. 335). Cvaziomofonia *Ialomița - jalovica* este îndeajuns de tentantă, dar *jalovina* are, în sârbo-croată, accepțiunea de *pustie, deșert*. Să fi fost pustii împrejurimile Ialomiței? După câte știm erau constituite din silvostepa brăzdată de pășunile din lunci. *Jaloviti* însemnează *a jugăni*, iar în polonă *jalowka* desemnează o juncă sau o vacă *stearpă*, fiindcă ambele nu au făcut niciodată. În slovacă *jalovica* este, de asemenea, *juncă*, fiindcă sl. *jalov* însemnează *infecund, neroditor, pustiu*. Oare Câmpia ialomițeană, fost grâнар al Europei, să fi fost neroditoare sau străbătută de turme alcătuite din *cașectice jalovice*? Sau etimologia *Ialomiței* trebuie căutată altundeva? Și de ce oare, până nu demult, în cronicile străine se scria *Ialomitze* și nu *Ialomitza*: *A hoc Vaivoda Monasterium Snegoviense, quod in ripis fluminis Ialomitze auspicitur...* (Filotich, J., *Tentamen Historiae Vallachicae*, Ed. Șt. și Enciclopedică, București, p. 104, VII-129)?

Până la aflarea răspunsului, să ne întoarcem la cuvântul *iele* «ființe imaginare, zâne cu puteri nefaste», cf. D.L.R.M., p. 377, utilizat astăzi numai la plural și să presupunem doar că ar deriva din denumirea dacă, încă necunoscută, atribuită lebedelor.

Pluralul substantivelor feminine de declinarea I-a, realizat cu sufixul *-ele*, dacă este de tip kentum, singularizează în *-ea*, o formă contrasă din lat. *ela*, cf. lat. *stela*, *-ae (stâlp)* sau rom. *stea*, *stele*. Însă cele de tip satem, ca *obială*, *obiele*, singularizează în *-ială*. Dacă *iele* ar fi dacic, ar trebui să singularizeze *iala*, iar dacă *iala* a avut cu adevărat accepțiunea de *lebedă*, ar trebui să-l găsim, într-o formă asemănătoare, într-o limbă celtică, dar și mai asemănătoare în irlandeză. În celto-bretonă (Hemon Roparz, *Dictionnaire Francais-Breton*, Brest 1978, p. 103) *lebedei* i se spune *alarc'h*. Asemănarea cu *iala* este vagă, ambele zoonime având comun grupul *-ala*, dar *alarc'h* ne amintește latinul *olor (lebedă)*. În schimb în irlandeză (Cionaith, L. Mc., *Folclóir Béarla Agus Gaedhilge - Dicționar Englez-Irlandez*, Dublin 1943, p. 1341) englezul *swan (lebedă)* se traduce prin *eala*.

Dacă în română zoonimul *iapă* are și varianta regională *eapă*, nu vedem nici un fel de obstacol de natură fonetică între irlandezul *eala* și dacicul *iala*, pentru accepțiunea comună de *lebedă*.

Ar rămâne de descifrat *-mița*, care, normal ar trebui să semnifice, în cazul nostru, fie *râu*, fie *apă*. Cunoscând irlandezul *uisce (apă)*, al cărui corepondent dacic este *bisc* din *Tibiscus* (care ar trebui ortografiat *Tibbiscus*), regăsit în hidronime românești ca *Bâsca*, *Visca*, *Viștea* (fostă *Viscea*), observăm că un *viscea* ar fi putut evolua în *uița*, conform evoluției lui *v* din *rivus - riuus - rîu* și celei a lui *c* din *socius - soț*.

La un mai recent dacic *uița*, menționăm irlandezul *mó (mare)*, o formă prescurtată și uzuală a lui *mor (mare)*. Respectând topica irlandeză, vom scrie cuvintele dacice, după cum urmează: *iala - mó - uița* (în irlandeză ar fi *eala mó uisce*), obținând o *Ialamouița* (apa cea mare a lebedelor), foarte apropiat de *Ialomîța*. Diferența de pronunțare nu trebuie să ne surprindă, căci limba română a evoluat chiar și în ultimul secol, din acest punct de vedere. Astfel, în 19 ian. 1801, Zanfirachi biv treti logofăt scria: «Orașul nostru și ticăloasa Craiova (...) astăzi iaste pulbere și cenușe...» (Pospai, M., *Memoria Băniei*, Ed. Sport Turism, 1982, p. 72). Cuvântul subliniat reprezintă un arhaism încă bine reprezentat în secolul trecut, ce diferă fonetic de actualul «este».

Irlandezul *eala*, bretonul *alarc'h* și dacicul *iala* aparțin aceleiași familii cu latinul *ala (aripă)*. Într-un trecut îndepărtat, *lebedei* i se spunea probabil «*fiiñță cu aripi*» (pasăre), iar *ielele* erau «*zâne cu aripi*», de unde poate proveni omonimia *iala - iala (lebede - iele)*, ceea ce denotă și că între cele două mito-folclorul dac presupunea o strânsă legătură, explicată prin elementele de basm la care ne-am referit la început.

În cadrul unei alte sintagme, dacicul *iala* explică logogeneza româneșului *aripă*, mai logic și mai simplu decât prin lat. *ala - ara - aripa*, cum se încearcă în etimologia acreditată în prezent, dar acestui interesant subiect merită să i se dedice un alt studiu.

În orice caz, *Ialamouița - Ialomîța* demonstrează atât fonetic, cât mai ales semantic, realitățile de acum 2000 de ani din Câmpia ialomițeană, precum și continuitatea hidronimului și a prezenței celor ce l-au creat.

MITUL ANCESTRAL AL BRAȘOVULUI PARTE A PATRIMONIULUI NAȚIONAL ROMÂNESC

de MIRCEA GROZA și FLORIN OLTEANU

Mircea Eliade, cu tot scepticismul său inițial, întrevede în lucrarea *De la Zalmoxis la Genghis-Han* posibilitatea scrierii unei istorii a religiilor românești, având la bază perspectiva descoperirilor arheologice, studiul întregului inventar național etnografic și folcloristic, apelul la unele științe interdisciplinare și apariția unei noi metode de cercetare.

Înainte de a se întocmi o istorie a religiilor, noi propunem ca inițial să se scrie *O Mitologie și Cosmogonie a Geto-Dacilor*.

Vom încerca să reținem atenția pasionaților de istorie cu informații primare în cadrul unei serii de comunicări intitulate: *Contribuții la o Mitologie a Geto-Dacilor*.

Specialiștii cunosc cazul de însușire a zeilor geto-daci Dionisie, Ares, Bendis, Hestia, Apollo de către mitologia greco-romană, acțiune combinată cu o campanie de denigrare a strămoșilor noștri. Cazul nu este singular, deoarece îl mai găsim în situația Hitiților, Fenicienilor și a altor popoare, care numai în urma unor descoperiri arheologice și-au putut demonstra superioritatea ce le fusese știrbită.

Tristul obicei a fost perpetuat mai târziu și de alte naționalități, care au încercat să îndepărteze pe urmașii Geto-Dacilor de la credința strămoșească, desnaționalizându-le miturile și legendele ancestrale. Astăzi se impune redescoperirea acestor mituri, pentru a le reda patrimoniului național românesc.

În prezentul articol ne propunem să arătăm: originea geto-dacică a junilor brașoveni, originea geto-dacică a denumirii «Pietrele lui Solomon» și a manifestării «Ieșirea la chetre» și explicația mitologică a onomasticului orașului Brașov de Kronstadt.

ORIGINEA GETO-DACICĂ A JUNILOR BRAȘOVULUI

Prezentarea «Junilor» a fost făcută de Pitiș, Mușlea, Pușcariu și Stinghe, destul de detaliat și cu competență, arătându-se în majoritatea cazurilor că este un obicei vechi strămoșesc.

Prezentările respective suferă de lacuna neidentificării elementelor strămoșești geto-dacice. A existat și mai există tendința de a se slaviza această manifestație. În urma unui studiu de mai mulți ani a manifestației de etnografie și folclor «Junii din Scheii Brașovului», aplicând hermeneutica lui M. Eliade, C. Drăgan, C. Daniel, noi am identificat elemente de cult religios păgân geto-dac, pe care le prezentăm în continuare.

Ținerea acestei manifestații în a treia decadă a lunii martie corespunde cu perioada sărbătoririi anului nou la păgâni și în special a Marilor Dionysii.

Îmbrăcămintea lor, bogată în aur și argint, reamintește ținuta Agatârșilor (Herodot, *Istorie*, Cartea IV-a Melphomene) și are simboluri din cultul lui Dionysos și al lui Jupiter Tonans, ca: frunza de viță de vie, strugurii și frunza de stejar cu ghinda - fruct sacru.

Totemul Târșului l-am identificat prin *brăduții* pe care îi aduc junii la vătaf și la casele cu fete.

Servitul *Peștelui* la masă este tot un simbol dionisiac, preluat de creștini (V. Pârvan, *Contribuții epigrafice la Istoria creștinismului în România*).

Acum 100 de ani, Junii plecau după amiaza zilei din Scheii, se urcau în vârful muntelui Ruia (azi Postăvarul?) și, după ce petreceau o noapte acolo, întâmpinau apariția soarelui (Herodot).

Cultul soarelui a fost atribuit Geto-Dacilor de către Herodot, iar petrecerea din noaptea precedentă reamintește practicarea misterelor lui Dionysos de către Bachante, Menade și Satiri.

Jocul «Tuțelor» și fetele care culeg flori și le împletesc și împodobesc cu ele pe Juni reamintesc pe bacchante.

Elementele de inițiere într-un cult păgân, pe care le-am identificat, sunt: înscrierea la Juni a tinerilor ce au împlinit vârsta de 16-17 ani, aruncarea buzduganului «la cracă» (o înălțime tip), hora Junilor - care nu se părăsește fără aprobarea vătafului, jocul «cățeaua», concursuri de călărie.

Am mai identificat, ca elemente de cult păgân, *Hora Junilor* «în cerc» și de la stânga spre dreapta (în sensul acelor unui ceasornic), care arată arhaismul său, deoarece simbolizează ideea precreștină a timpului circular și a sensului mersului axului ceresc. Simbolul acesta este specific cultului lui Kronos.

Ocuparea cetății, de care trebuia să țină cont și autoritățile sătești, era o manifestare specifică cultului lui Dionysos, brodată pe frica de a nu ocupa Români cetatea Brașovului, pentru a intra în drepturile cutumiale.

Șamanul era reprezentat prin măscărici, care, fiind împușcat mortal prin imprudență, a întrerupt seria inițiaților în mistere.

Îngroparea vătafului la «Podul Dracului» simbolizează întoarcerea la origini și renașterea, odată cu regenerarea naturii, specifică culturilor arhaice și practicării misterelor de la Eleusis.

Toponimicul «Podul Dracului» a rămas nealterat și provine de la Draco-Lupul, care în mitologia Geto-Dacilor avea rolul de a-i conduce pe decedații inițiați în mistere în lumea lui Hades.

Pătrunzând în descifrarea acestor mistere, am ajuns la concluzia că acest toponim simboliza trecerea decedaților peste apa respectivă spre un «cimitir divin», care este probabil să se afle în zonă.

Trasul în țol simbolizează originea divină a tinerilor ce se înscriau la Junii, țolul înlocuind pielea unui animal.

Purtatul pe scară a vătafului, înainte de a fi îngropat, reamintește din mitologia Geto-Dacilor pe preotul Cosingas, care pune scară la scară pentru a merge la Hestia și a-i pârî pe Geto-Daci.

Toponimicul *Schei* este explicat azi prin slavul *Schiau*, care se traduce prin sclav. Am identificat acest toponim, în afară de Brașov, la Suceava, Iași, Târgoviște, Bârgău.

În Iliada lui Homer se găsește «Poarta Scheeană», ce se traduce prin «poarta din stânga a cetății sau din partea de vest». În orașele Brașov, Suceava, Târgoviște, Iași, toponimicul *Schei* se află tot în partea de vest, demonstrând originea comună a cuvântului *Schei*, ce poate fi grec, trac sau pelasg.

Informațiile de mai sus, cu corespondentul lor în mitologia geto-dacică, demonstrează că «Junii» sunt o manifestare mult mai veche decât apariția Slavilor și confirmă continuitatea Românilor pe aceste locuri. Semnalăm că jocul «Călușul Junilor» nu se mai joacă, fiind pe cale de dispariție, riscând să pierdem un tezaur din folclorul ancestral.

ORIGINEA GETO-DACICĂ A TOPONIMICULUI ȘI A MANIFESTAȚIEI «IEȘIREA LA CHETRE»

În partea de vest a Brașovului - zonă sacră - se găsesc și azi, ca «doi umeri» ai unei puternice cetăți naturale, două stânci ce se numesc «Pietrele lui Solomon».

În trecut, Maghiarii, în dorința de a desnaționaliza totul, au maghiarizat și mitul acestor pietre, lansând legenda că aici și-a găsit sfârșit regele maghiar Solomon. Se susține că, fiind urmărit de un turc și dorind să sară peste pietre, regele a căzut cu calul, găsindu-și un tragic sfârșit. Și azi privirea trecătorilor este reținută de o pictură (naivă) ce înfățișează această legendă pe zidul unui restaurant din zonă.

Legenda nu are atestare scrisă (ca orice legendă) și, de la prima confruntare, nu rezistă, deoarece chiar istoricii maghiari reclamă moartea lui Solomon în peninsula Iberică sau Adriatică.

Când timpul este frumos, la sfârșit de săptămână, Românii (fără Sași sau Maghiari) merg «Le Chetre», perpetuând o manifestare solară arhaică. Lipsa completă a Maghiarilor este cea mai puternică dovadă că de aceste locuri nu-i leagă nimic, nici măcar «legenda».

În limba iudaică, Solomon se traduce prin *Înțelepciune*. Toponimicul ar însemna *Pietrele Înțeleptului*, expresie ce-și găsește corespondent în Ktistai sau Pleistoi. Cercetătorii sași semnalau, în jurul anului 1800, existența în zonă a unor ziduri de cetate, fapt ce confirmă prezența resturilor unui templu. Mai dureros pentru noi a fost când, conduși de un bineintenționat ce dorea să ne arate grajdul unde a stat calul lui Solomon, am găsit un «Altar». Am înțeles atunci două lucruri și anume: că străinul își bate joc și de cele sfinte ale noastre și că străbunii noștri își apărau mormintele cu prețul vieții.

Din mitologia greco-romană se cunoaște rolul pietrelor sacre, cu mult înainte de venirea Maghiarilor, ce erau puse, de regulă, în preajma marilor oracole, astfel de oase de piatră existând și lângă Oracolul de la Delphi. Piatra de la Mecca, Piatra Hama (Cf. Vojtech Zamarovsky, *Din tainele Imperiului Hittit*) (ce aveau proprietăți terapeutice), Piatra Betyl (Cf. Ion Chiriac, *Mitologie*), (ce se bănuia că a fost dată lui Kronos în locul lui Joe) sunt cele mai reprezentative demonstrații.

Lângă altarul identificat la Pietrele lui Solomon își are originea Valea Putredă, denumire conservată de la Geto-Daci, ce reamintește obiceiul lor de a ține pe cei decedați, înainte de incinerare, agățați în pom timp de 40 de zile, în piei de animale.

Zona se pretează la meditații și asceză, fiind foarte posibil ca preoții cultului lui Kronos, ce aveau altarele pe Tâmpa, la Pietrele lui Solomon, să fi practicat inițierea în mistere (Junii), practicarea misterelor, practicarea profetitoriei (a oracolelor) sau învățau pe Geto-Daci problemele de etică și morală (Legile Bellagines).

În concluzie, locul *Pietrele lui Solomon* face parte dintr-o zonă sacră geto-dacică, iar obiceiul Românilor de a «ieși la chetre» este un obicei ancestral geto-dac.

EXPLICAȚIA MITOLOGICĂ A ONOMASTICII BRAȘOVULUI DE KRONSTADT

Se cunoaște că în vechime Brașovul s-a chemat *Kronstadt*, denumire dată de cavalerii germani, aduși de Maghiari pentru a-i proteja. În tendința de maghiarizare a mitului, au explicat trecerea lui de la sacru la profan prin «Orașul Coroanei», denumire a lui *Kron* din limba germană, care se traduce prin *coroană*. Pentru justificarea acestei versiuni nu se poate prezenta o documentare istorică sau arheologică. Noi propunem o interpretare mitică, considerând că denumirea are sensul de «Orașul lui Kronos», Kron fiind prescurtarea lui Kronos.

În sprijinul acestei explicații aducem următoarele argumente:

Cetatea Brașovului a fost construită lângă o cetate veche geto-dacică ce

exista pe Vârful Tâmpa și ale cărei urme ne invită insistent la cercetare.

Se cunosc și azi localități construite una lângă alta, la o anumită distanță de timp, cea nouă preluând numele celei vechi cu prefixul «Nou». Exemplu: *Moldova Nouă* construită lângă *Moldova Veche*.

Un alt fenomen petrecut în onomastica și toponimia din Ardeal este faptul că ocupanții au căutat să denumească localitățile sau anumite locuri importante cu toponimicul tradus din limba română în limba germană sau maghiară. Spre exemplu, Vârful Sage se traduce cu Vârful Legendei.

Se cunoaște de către inițiați că la baza unei cetăți antice stătea un mit.

Mnaseas informează că Dacii îl venerau pe Zalmoxis, care la Greci îl avea corespondent pe Kronos. Acestui zeu al timpului Dacii îi construiau altare pe înălțimi, care luau și numele zeului respectiv.

Odată cu ocuparea Daciei de către Romani, aceștia au denumit înălțimile *Temporis* sau *Tempus*, care ulterior s-au transformat în *Tempea* sau *Tâmpa*.

În aria de răspândire a Geto-Dacilor, am identificat aproximativ 35-40 de înălțimi cu numele de *Tâmpa* sau *Tempea*. Cetatea geto-dacică de pe Vârful Tâmpa de lângă Brașov, fiind sub protecția zeului timpului, este mai mult decât normal să se fi numit *Cetatea Timpului*. Cavalerii teutoni, după ce și-au construit noua cetate, au denumit-o după vechea onomastică și, având cunoștință de sincretismul lui Zalmoxis cu Kronos, au tradus *Kron(os)-stadt* sau *Orașul lui Kronos*. Și azi, Brașovul se mai numește, în funcție de Tâmpa, *Orașul de pe Tâmpa*.

Înălțimea Tâmpa era denumită de Nemți *Zinne*, care se traduce în germana veche prin «biserica fortificată» (aptă de luptă).

Urmele unei astfel de biserici se văd și azi pe Tâmpa. Cavalerii teutoni construiau bisericile în locul vechilor altare, cu sensul nimicirii unui cult păgân. Explicația nu trebuie luată în sensul că populația din zonă nu era creștinată la venirea teutonilor, ci în sensul că în acea perioadă zona păstra urme ale Geto-Dacilor, temple, altare etc.

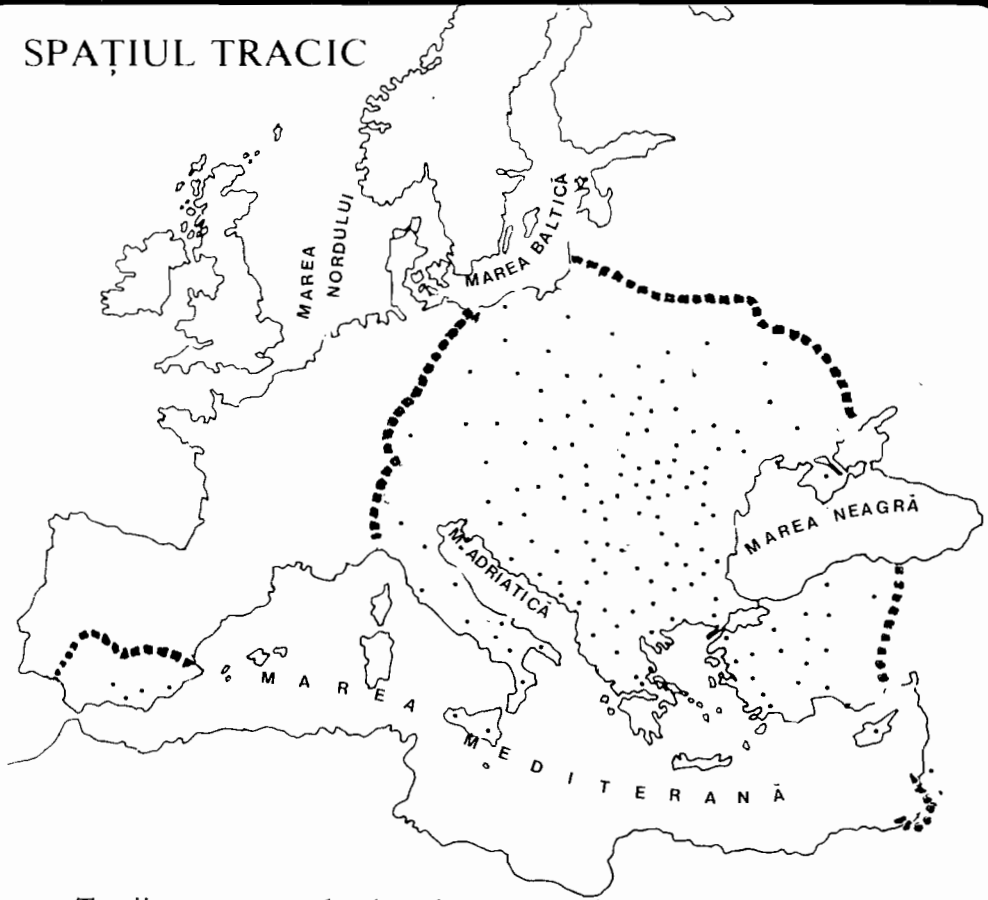
Vestigiile geto-dacice l-au determinat pe iluministul maghiar de origine română, Nicolae Olahus, să denumească Brașovul *Zemigetuză* (în *Istoria Ungurilor și a lui Attila*, p. 65). Este posibil ca Nicolae Olahus să nu fi greșit cu nimic. În afara limesului roman am găsit și azi două înălțimi care poartă denumirea de *Zamura*, probabil denumirea geto-dacică a înălțimilor cu altarele lui Zalmoxis (Kronos).

Admițând că toponimicul *Ruia* provine de la sanscritul *Rajak*, se poate traduce prin *Vârful Regilor*, care împreună cu *La amvon*, *Templul Idolului Crucurul* contribuie la demonstrația existenței în Masivul Postăvarului a unei zone sacre.

În Masivul Piatra Mare se poate identifica *Piatra Scrisă*, *Vârful Sfânt*, integrate tot în nota de sacralitate a Brașovului.

În concluzie, putem afirma că Brașovul se afla în cadrul unei zone sacre, sub protecția zeului Zalmoxis (Kronos), ale cărei urme, cu toată dorința unora de a le distruge, au rămas până astăzi, așteptând reintegrarea.

SPAȚIUL TRACIC

Tracii sunt neamul cel mai numeros și mai răspândit din lume, după cel al Indienilor (Herodot)

CUPRINSUL

M. Speidel, <i>A Thousand Thracian Recruits for Mauretania Tingit.</i>	1
George Vaida, « <i>Apa lebedelor</i> » din Bărăgan - Criptodacisme	8
M. Groza și F. Olteanu, <i>Mitul ancestral al Brașovului</i>	11

NOI TRACII
Redacția: Via Larga 11, Milano

Direttore responsabile: Sabino d'Acunto
Direz. Foro Traiano 1/A Roma - Reg. Trib. Roma n. 17282 del 31.5.78
Rivista mensile - Spedizione in abbonamento postale gruppo terzo (70%)